

مهدویت از منظر امام باقر علیه السلام

مشخصات کتاب

عنوان: مهدویت از منظر امام باقر علیه السلام
مؤلف: عبدالکریم پاک نیا

مقدمه

سخن گفتن از وجود مقدّس امام زمان علیه السلام کاری است دشوار. اما هرکسی به فراخور استعداد و شایستگی اش نسبت به آن حضرت اظهار علاقه نموده و ابراز عشق می کند. چرا که هر انسانی فطرتاً تشنه عدالت و سعادت و کمال است و همه آن را در وجود شخصیتی والا و از قبیله نیکان می داند و انتظار روزی را می کشند که آن منجی عالم بشریت، ظهور کرده و عطر دل انگیز عدالت و معنویت را در فضای غم زده و ستم دیده دنیای امروزی بپراکند. آری، انتظار فرج گرچه در ظاهر تعلق به شیعیان دارد، اما در عالم واقع هرکس به نوعی و به هر زبانی موضوع انتظار قدوم آن موعود آسمانی را در صفحه دل خود دارد. مردمانی که از نابرابری، تبعیض و زورگویی و حق کشی ها به جان آمده اند و به دنبال انیس تنهائی و مرهم گذار دردهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می گردند تا در پرتو حکومت وی نفسی تازه کرده و آرامشی را در زندگی احساس کرده و طعم شیرین عدالت و اخلاق و انسانیت به معنای واقعی را بچشند. زبان حال تمام تشنگان حکومت مهدوی، همنوا با نغمه های دلنشین فیض کاشانی چنین است: کس نیست که او منتظر وصل شما نیست جان نیست که آن خاک ره آل عبا نیست حق، معرفت مهر شما در دل ما کاشت این شدت شوق و شغف از جانب ما نیست کس نیست که آنقدر شما را نشناسد در هیچ سری نیست که سیرّی ز خدا نیست دل تیره شد از ظلمت شبهای فراق باز آی که بی مهر رخت نور و ضیاء نیست باز آ که نمانده است ز اسلام بجز نام در روی زمین بی تو بجز جور و جفا نیست

در صومعه و خانقه و خلوت و مسجد

جائی نتوان یافت که دستی به دعا نیست گذشته از این که انتظار ظهور حضرت ولیّ عصر علیه السلام امر فطری و خواسته تمام انسانهای آشفته حال عصر غیبت

می باشد، از منظر فرهنگ اهل بیت علیهم السلام این انتظار از برترین عبادات محسوب می شود. امام باقر علیه السلام به نقل از رسول گرامی اسلام صلی الله علیه وآله وسلم فرمود: «أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ»؛ (2) انتظار فرج آل محمد [و ظهور مهدی علیه السلام] برترین عبادت است.

در همین رابطه چه زیباست که ویژگی های حضرت امام زمان علیه السلام و گوشه هایی از عصر ظهور را از منظر پیشوای پنجم حضرت امام باقر علیه السلام به نظاره بنشینیم و قطراتی از چشمه جوشان اندیشه های زلال باقر علوم آل محمد صلی الله علیه وآله وسلم را در این فرصت نوش جان کنیم.

عصاره پیامبران الهی

از بارزترین ویژگی های حضرت مهدی علیه السلام شباهت آن حضرت به انبیاء الهی و اولیاء بزرگوار است. آن حضرت عصاره شایسته رهبران الهی و جلوه ای از زیبایی ها و کمالات برگزیده ترین انسان ها است. حضرت باقر علیه السلام در یک کلام نشاط آفرین به محمد بن مسلم فرمود:

در وجود مقدس قائم آل محمد پنج ویژگی از پنج پیامبر وجود دارد و آن پیامبران عبارتند از: یونس بن متی، یوسف بن یعقوب، موسی، عیسی و محمد علیهم السلام. اما شباهت آن حضرت به یونس بن متی در این است که بعد از یک غیبت، به سوی قومش باز می گردد و در حالی که سنین زیادی بر او گذشته است؛ اما همچنان جوان می نماید.

شباهت وی به یوسف بن یعقوب عدم حضور وی در میان دوستان و آشنایان و سایر افرادی است که آن حضرت را می شناختند، با اینکه حضرت یوسف جای دوری نبود و میان او و پدر و فامیل و شیعیان مسافت اندکی بود. او برادران خود را می شناخت، اما آنان وی را نمی شناختند در حالی که در حضور وی بوده و با او هم سخن می شدند.

اما شباهت وی به حضرت موسی علیه السلام در این است که ولادتش مخفی بود، پیروانش تا آمدن او در رنج و ناراحتی و در زیر یوغ ستم فرعون به سر می بردند؛ او مدتی طولانی از قومش غایب شد و دائماً در خوف و ناراحتی به سر می برد تا اینکه خداوند به او اذن ظهور داده و او را در پیروزی بر دشمنانش یاری نمود.

شباهت امام عصر علیه السلام به حضرت عیسی علیه السلام از این جهت می باشد

که در غیبت حضرت عیسی هر کس سخنی می گفت و اختلاف شدیدی در میان مردم وجود داشت تا آنجائی که برخی گفتند: اصلاً چنین کسی متولد نشده است. عده ای دیگر بر این باور تأکید می کردند که او از دنیا رفته است و برخی به قتل و کشته شدنش نظر دادند.

اما شباهت آن گرامی به جدش حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم از این بابت است که آن رسول برگزیده الهی بر علیه دشمنانش شمشیر کشیده و با اقتدار تمام بر گسترش حکومت عدل اسلامی پای فشرد. پیامبر دشمنان قسم خورده اسلام را با اذن الهی سرکوب کرده و جباران و سرکشان و طاغوت های زمان را به زانو در آورده و ذلیل و خوار گردانید. خداوند متعال پیامبر اسلام را با فرشتگان آسمانی و با انداختن رعبت و وحشت در دل مخالفان و معاندان و منافقان و تمامی دشمنانش یاری نمود تا آنجائی که هیچ پرچم مخالفی در ظاهر باقی نماند و هیچ نغمه ناموزونی بر علیه حکومت اسلامی نواخته نمی شد. در عصر ظهور حضرت مهدی علیه السلام نیز این گونه خواهد شد و آن حضرت با نصرت الهی بر تمام دشمنانش پیروز و غالب خواهد گردید.

از نشانه ظهور امام عصر علیه السلام خروج سفیانی از شام، و یمانی از یمن و صیحه آسمانی در ماه رمضان که آن حضرت را با اسم و نام پدر ندا کرده و اعلان خواهد نمود.

استار نام مهدی علیه السلام

نام بردن از اسم شریف حضرت امام زمان علیه السلام (م. ح. م. د) از مسائلی است که در پیرامون موضوع مهدویت مطرح است. روایات زیادی از ذکر نام آن گرامی نهی کرده اند و دستور داده اند تا زمان ظهور از یادآوری نام حضرتش خودداری شود. راز این نهی در کلام امام باقر علیه السلام بیان شده است.

ابو خالد کابلی از یاران امام باقر علیه السلام می گوید: هنگامی که بعد از رحلت امام چهارم علیه السلام به حضور امام باقر علیه السلام مشرف شدم، عرضه داشتم: جانم به فدایت! تو می دانی که من جز پدرت به کسی اظهار علاقه نمی کردم، چقدر با آن امام بزرگوار مأنوس بوده و از دیگران وحشت داشتم. امام فرمود: راست می گویی ای اباخالد! اما سخن اصلی خود را شفاف بگو! گفتم: فدایت شوم! پدر بزرگوارت، حضرت امام زمان علیه السلام را طوری برای من توصیف کرده بود که اگر او را در کنار راه می دیدم حتماً دستش را می گرفتم. امام پنجم فرمود:

اباخالد! از این سخن چه منظوری داری؟ گفتم: آقای من! می خواهم نام آن عزیز اهل بیت علیهم السلام را بگوئی تا با نام بشناسم. فرمود:
ای اباخالد! پرسش سختی از من کردی که مرا به زحمت وا می دارد. من تا به حال این سخن را به کسی نگفته ام. و اگر آن پاسخ گفتمی بود، به تو می گفتم. اگر [دشمنان] بنی فاطمه او را با آن اسم بشناسند، تلاش می کنند تا او را قطعه قطعه کنند. [یعنی تقیه حکم می کند که نام او را ندانی و با آن نام شناسی!]

لحظه دل انگیز ظهور

از دیدنی ترین و جالب ترین لحظاتی که مشتاقان عدالت مهدوی و شیفتگان اهل بیت علیهم السلام انتظار آن را می کشند و همواره آرزو دارند که آن لحظات زیبا را ببینند و به جمال دل آرای امید شیعیان و مایه تسلی بخش محرومان و مستضعفان و ستم دیدگان عالم چشم بدوزند، همان ساعت ظهور و هنگامه حضور رسمی امام مهدی علیه السلام برای اجرای احکام شریعت و گسترش عدالت می باشد. پیشوای پنجم، آن لحظات شور آفرین را این گونه بیان می کند:
مهدی علیه السلام هنگام نماز عشا ظهور می کند. او در حالی که پرچم رسول خدای علی و آل و سلم را بر دوش و پیراهنش را بر تن و شمشیرش را به دست گرفته است، تمام نشانه ها و نور و بیان را به همراه خود دارد. بعد از اقامه نماز عشا با صدای رسا و بلند خود می فرماید: ای مردم! خدا را به یاد شما می آورم، شما اینک در پیشگاه خدا ایستاده اید. او حجّت خود را برگزید و پیامبران را برانگیخت؛ و کتاب آسمانی فرو فرستاد. شما را امر کرد که چیزی را شریک او قرار ندهید و از خدا و رسولش فرمان برید و معارف قرآن را زنده نگهدارید و آنچه را که قرآن نهی کرده، از آن دوری کنید و طرفداران هدایت و راستی و پشتیبان پارسائی باشید. چرا که زندگی دنیا به آخر رسیده و زوال و نابودی آن نزدیک شده است. و دنیا اعلان خدا حافظی و وداع می کند. من شما را به سوی خدا و رسول و عمل به آیات قرآن، میراندن باطل و زنده گردانیدن سنت پیامبر صلی الله علیه و آل و سلم... دعوت می کنم.
آنگاه آن حضرت به همراه سیصد و سیزده مرد، به شمار یاران بدر، که همانند ابر پائیزی پراکنده اند و چون زاهدان شب در عبادت و همانند شیران روز در شجاعتند، بدون قرار قبلی ظهور می نمایند و قیام خود را آغاز می کند. در آن هنگام، خداوند متعال سرزمین حجاز را برای مهدی علیه السلام می گشاید. آن

بزرگوار تمام زندانیان بنی هاشم که بی گناه به زندان افتاده اند را آزاد می سازد. در آن موقع، پرچم های سیاه در کوفه به اهتزاز در آمده و مردم گروه گروه برای بیعت با امام زمان علیه السلام به سویش روانه می شوند. امام لشکریان خود را به سرتاسر جهان گسیل داشته و ستم و ستمگران را از صحنه گیتی بر می دارد و حکومت عدالت و راستی و درستکاری به تمام سرزمین ها سایه می افکند.

سخنرانی امام در مکه

امام عصر علیه السلام هنگامی که ظهور می کند برای تبیین مواضع خویش و روشن کردن اهداف بلند قیام جهانی خود، در جاهای مختلف سخنرانی کرده و نقطه نظرات خود را به گوش جهانیان می رساند. امام باقر علیه السلام در این زمینه می فرماید:

سوگند به خدا! گوئیا قائم علیه السلام را می بینم در حالی که به حجر الأسود تکیه داده است و خدای سبحان را به حقّ خویش سوگند می دهد و می فرماید: ای مردم! هرکس درباره خدا با من بحث و مناقشه کند، من شایسته ترین مردم نسبت به خدا هستم. ای مردم! هرکس درباره آدم با من مناظره کند، من شایسته ترین فرد به آدم هستم. ای مردم! هر کس درباره نوح با من مناقشه کند، من نزدیک ترین فرد به او هستم. هرکس درباره ابراهیم با من بحث کند، من شایسته ترین مردم نسبت به ابراهیم هستم. ای مردم! هرکس درباره موسی با من مناظره کند، من شایسته ترین کس به موسی هستم. هرکس درباره عیسی با من سخن بگوید، من شایسته ترین فرد به او هستم. هرکس درباره محمد با من بحث کند، من شایسته ترین مردم نسبت به محمد هستم. هرکس درباره کتاب خدا (قرآن) با من مناقشه کند، من آگاه ترین مردم نسبت به کتاب خدا هستم. آنگاه به مقام ابراهیم رفته و دو رکعت نماز می گزارد.

دشمنان کینه توز

دشمنی ها با یاران آل محمد صلی الله علیه وآله وسلم در آستانه ظهور حضرت مهدی علیه السلام نیز ادامه خواهد یافت و دشمنان کینه توز اولیاء الهی، رفتار اسلاف ستم پیشه خویش را در پیش خواهند گرفت. امام باقر علیه السلام می فرماید: گویا من سفیانی (سرکرده دشمنان حضرت مهدی علیه السلام) را می بینم که در

زمین های سرسبز شما در کوفه اقامت گزیده و ندا می دهد که: هرکس سر یک تن از شیعیان علی [علیه السلام] را بیاورد، هزار درهم پاداش اوست. در این هنگام، همسایه [به همسایه دیگر] حمله برده، می گوید: این شخص از شیعیان است. او را می کشد و هزار درهم جایزه می گیرد.

ستیز با عالمان بی عمل

وجود برخی متدینین نادان و مقدس مآب و عالمان بی عمل و انسان های ضعیف الایمان از مشکلاتی است که همواره جبهه حق را تهدید می کند. این گونه افراد با داشتن ظاهری آراسته و عوام فریب، در کوران حوادث و بحرانهای سخت جامعه، ناخواسته دل به اهل باطل می سپارند و به ستیز با طرفداران حق بر می خیزند. گرچه در عرصه های مختلف از دفاع از دین و پیروی از فرهنگ آسمانی دم می زنند اما در هنگام امتحان به مخالفت با حجّت الهی اقدام کرده و نغمه های موافقت با جبهه باطل ساز می کنند. پیشوای پنجم شیعیان از این واقعیت در عصر ظهور خبر داده و مخالفت برخی از اهل مسجد و نمازگزاران را با حضرت مهدی علیه السلام بیان نموده و فرمود:

هنگامی که صاحب الامر علیه السلام بر طبق احکام الهی و سنّت پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم حکم کند، گروهی از مسجد بیرون آمده و آهنگ مقابله و جنگ با آن حضرت را خواهند کرد. امام عصر علیه السلام نیز به یارانش دستور می دهد که این دینداران مقدس نما را دستگیر کرده و به کیفر اعمالشان برسانند. یاران مهدی علیه السلام آنان را در محله تمّارین (خرمافروشان) کوفه دستگیر نموده و به قتل می رسانند و این، آخرین گروهی است که بر قائم آل محمد علیه السلام خروج می نمایند.

علی علیه السلام نیز در راستای این سخن از وجود عالمان بی عمل و مقدّس نما در میان دشمنان حضرت مهدی خبر داده و به مالک بن ضمیره فرمود: ای مالک! هنگامی که قائم ما قیام کند، هفتاد تن از عالمان بی عمل را که بر خدا و پیامبرش صلی الله علیه و آله وسلم دروغ بسته و در میان شیعیان اختلاف و دو دستی ایجاد نموده اند، از میان صفوف مردم بیرون کشیده و همه را به قتل می رساند.

رجعت در عصر ظهور

اندیشه «رجعت» از ویژگی های مکتب اهل بیت علیهم السلام است و پیروان آن مکتب با الهام از قرآن و سنت بر این باورند که گروههایی از پیشینیان در هنگام ظهور قائم آل محمد صلی الله علیه وآله وسلم به این دنیا باز خواهند گشت. سپس دوباره قبض روح شده و در روز قیامت محشور خواهند شد. شیخ مفید، از بزرگ ترین اندیشه پردازان مکتب اهل بیت علیهم السلام، می گوید: در هنگام قیام قائم علیه السلام کسانی که مؤمن خالص و یا کافر خالص باشند، به این جهان باز می گردند و غیر این دو گروه، رجعتی نخواهند داشت.

این اعتقاد مسلم شیعی برگرفته از آیات قرآن است. در آیات متعددی به رجعت گروههایی از مردم در گذشته اشاره شده است. زنده شدن گروهی از بنی اسرائیل، زنده شدن کشته شده بنی اسرائیل در داستان بقره، مرگ هزاران تن از مردم و برانگیخته شدن دوباره آنها، زنده شدن عزیز بعد از صد سال، زنده شدن مردگان به دست حضرت عیسی علیه السلام و داستان اصحاب کهف نمونه هائی از «رجعت» در اقوام پیشین هستند که آیات الهی به آن پرداخته است. اگر اعتقاد به رجعت، امری محال و غیر قابل قبول بود، پس این همه تأکیدات قرآن را چگونه می توان تفسیر کرد؟ امام باقر علیه السلام بر این باور و حیاتی شیعه تأکید نموده و به ابوبصیر فرمود: آیا اهل عراق اعتقاد به رجعت را نمی پذیرند؟ وقتی او پاسخ مثبت داد. امام باقر علیه السلام فرمود:

آیا مگر آنها قرآن نمی خوانند؟ قرآن می فرماید: «و یوم نَحْشُرُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا»؛ و روزی فرا می رسد که ما از هر امتی گروهی را زنده کرده و محشور می کنیم. این آیه به روشنی دلالت می کند بر اینکه قبل از قیامت، گروههایی از مردم زنده می شوند و به این دنیا باز می گردند. چرا که اگر منظور این آیات برگشت در روز قیامت بود، باید می فرمود: همه مردم محشور خواهند شد نه برخی از آنان. چنانکه خداوند در آیه دیگری به حشر روز قیامت اشاره کرده و فرمود: «و یوم نُسِیرُ الْجِبَالَ وَ تَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَ حَشْرَنَاهُمْ فَلَئِنْ نُنَادِرُ مِنْهُمْ أَحَدًا»؛ روزی را به خاطر بیاور که کوهها را به حرکت در آوریم و زمین را آشکار و مسطح می بینی و همه انسان ها را بر می انگیزیم حتی یک نفر هم از آنان را فروگذار نخواهیم کرد.

بنابراین، قرآن نه تنها به موارد و مصادیق رجعت در این دنیا اشاره کرده، بلکه به رجعت گروهی نیز قبل از قیامت تأکید دارد.

سید مرتضی، از دیگر اندیشمندان بلندپایه مکتب اهل بیت علیهم السلام، در مورد رجعت و توضیح سخن امام باقر علیه السلام می گوید:

خداوند متعال در آستانه ظهور حضرت مهدی علیه السلام گروهی از اموات شیعه را زنده می کند تا به ثواب نصرت و یاری آن حضرت نائل آمده و برقراری دولت حقّه مهدوی را نظاره کنند و طعم شیرین حکومت آن گرامی را بچشند و گروهی دیگر از دشمنان اهل بیت علیهم السلام را محشور می گرداند تا از آنان قبل از قیامت انتقام گرفته و آنان نیز در این دنیا ذلت و خواری کفر و نفاق را احساس نمایند.

پاورقی

1. دیوان فیض کاشانی.
2. بحار الانوار، ج 52، ص 125.
3. معجم احادیث الامام المهدی (عج)، ج 3، ص 242؛ کمال الدین و تمام النعمة، ص 327.
4. کتاب الغیبه، محمد بن ابراهیم نعمانی، ص 288.
5. عصر الظهور، ص 283 و فارسی 317؛ کتاب الفتن، نعیم بن المروزی، ص 214.
6. بحار الانوار، ج 52، ص 315.
7. همان، ص 215.
8. همان، ص 344؛ تفسیر عیاشی، ج 2، ص 60؛ معجم احادیث الامام المهدی (عج)، ج 5، ص 29.
9. بحار الانوار، ج 52، ص 115.
10. مع الشيعة الامامية، ص 138.
11. بقره / 55.
12. همان / 72.
13. همان / 243.
14. همان / 259.
15. آل عمران / 49.
16. كهف / 12.
17. نمل / 83.
18. عصر الظهور، ص 333.

19. كهف / 47.

20. مع الشيعة الامامية، ص 139.